

İklim Politika Belgelerinde İklim Dostu Kentler ve Dirençlilik Stratejileri¹

Hicran HAMZA ÇELİKİYAY², Hülya KÜÇÜK BAYRAKTAR³

Öz

Son dönemde dünyanın karşı karşıya kaldığı küresel sorunların çözümünde kentlerin kilit rol oynadığı görülmektedir. İklim değişikliği, küresel çözüm arayışlarının yoğunlaştığı ve kentlerin aktif rolünün beklendiği en önemli sorunlardan biridir. Ulus üstü ve uluslararası kuruluşlarca hazırlanan belgelerde önerilen strateji ve politikaların çoğunlukla kentlerde uygulanacağı öngörülmekte, bu bağlamda kent yönetimlerine önemli rol verilmektedir. İklim dostu kentler ve politikaları gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Birleşmiş Milletler “Gündem 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)” ve “İklim Eylem Planı 2020-2030” başlığıyla strateji belgeleri yayınlamıştır. Türkiye ise İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011–2023) ile 2019–2023 dönemi Stratejik Planı’nı yayınlamıştır. Bu çalışmada, iklim dostu kentler odağında ilgili politika belgelerinin iklim değişikliği ile mücadele stratejileri incelenmiş, kentler için belirlenen uluslararası hedeflerle ulusal belgelerdeki hedefler karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Türkiye kentleri için iklim değişikliği ile mücadelede geleceğe yönelik yol haritasının ortaya konulması hedeflenmiştir.

Climate Friendly Cities and Resilience Strategies in Climate Policy Papers

Abstract

Cities are important in reaching solutions to global problems. One of the most significant issues where cities are expected to play a proactive role is growing more urgent is climate change. Urban authorities are given a significant role in this context since it is anticipated that the policies outlined in the documents developed by international organizations would be implemented primarily in urban areas. Climate-friendly policies are becoming more critical. The United Nations has published strategy documents “Sustainable Development Goals (SDGs)” and “Climate Action Plan”. Türkiye, has released its Strategic Plan (2019–2023) as well as its Climate Change Adaptation Strategy and Action Plan (2011–2023). In this study, the strategies for addressing climate change in policy documents were studied, and comparisons were made between the national documents' aims and the international targets set for cities. A future road map for Türkiye’s cities is intended to be presented

Anahtar Sözcükler

iklim değişikliği
iklim krizi
iklim dostu kentler
İklim politika belgeleri
afete dirençli çevre

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 28.03.2023

Kabul Tarihi: 13.06.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1272124

Keywords

climate change
climate crisis
climate friendly cities
climate policy papers
disaster resilient environment

About Article

Received: 28.03.2023

Accepted: 13.06.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1272124

¹ Bu çalışma, 20-23 Ekim 2022 tarihlerinde Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleşen INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde “İklim Politika Belgelerinde İklim Dostu Kentler ve Stratejileri” başlığı ile sözlü olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr. Düzce Üniversitesi, Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Düzce/Türkiye, hicrancelikyay@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-4256-1397

³Öğr. Gör. Dr., Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmetleri Bölümü, Kars/Türkiye, hulyakucuk2015@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2885-8386

Giriş

Son yıllarda kentlerin doğal veya insan kaynaklı olarak ortaya çıkan birçok afetlerle karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Küresel çevre problemlerinin etkin şekilde yönetilememesi durumunda, kentlerde salgınlar ortaya çıkabilmekte, seller, ani su baskınları, depremler, kasırgalar, yangınlar, kentlerde önemli dönüşümlere neden olmaktadır. İklim değişikliği⁴, kentlerin dirençli olmasını sekteye uğratarak zayıflatan, küresel, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde mücadele edilmesi ve çözüm üretilmesi gereken önemli bir konudur. Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi sonrasında iklim değişikliği tartışılmış ve ön plana çıkmıştır.

Kyoto Protokolü, Kopenhag İklim Zirvesi ve Paris Anlaşması bu konuda küresel düzeyde atılan adımlardan birkaçıdır. Özellikle Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ve BM İklim Eylem Planı 2020-2030 gibi uluslararası belgeler iklim değişikliği hedef politikalar yer almaktadır. Uluslararası belgeler ile uyumlu politikalar geliştirmek ülkeler için daha fazla önem kazanmıştır. Bu politikaların kentlerde uygulamaya geçmesinin ilk adımı ise ulusal politika belgelerinin oluşturulmasıdır.

Son yıllarda dünyanın karşılaştığı küresel sorunlar özellikle COVID-19 süreciyle beraber daha fazla ön plana çıkmış ve çözüm yolları daha iyi ve sürdürülebilir bir gelecek için tartışılmaya başlanmıştır. İklim krizi gibi küresel ve önemli bir sorun karşısında hiç kuşkusuz birçok uluslararası ve ulusal politika belgesi yayınlanmıştır. AB İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi (2020), BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolü, BM Habitat III Yeni Kentsel Gündem, Sendai Afet Riski Azaltım Çerçevesi, Paris İklim Anlaşması (2016) bunlardan bazılarıdır.

Çalışmanın amacı, dünyanın karşılaştığı önemli küresel çevre sorunlarından iklim değişikliği ile gündeme gelen iklim dostu kentlerle ilgili stratejilerin uluslararası ve ulusal politika belgelerinde karşılaştırmalı olarak ortaya koyulmasıdır. Çalışmada iklim dostu kentlerin iklim değişikliği ile mücadelesine ilişkin stratejileri politika belgeleri kapsamında ele alınmıştır. Bu bağlamda Türkiye'deki kentlerin iklim değişikliği ile mücadelesi ve iklim dostu kent olma yolundaki çalışmaları ile geleceğe dair yol haritası ortaya konulmuştur. Çalışma nitel yöntem kullanılarak hazırlanmıştır. Bu kapsamda: Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma

⁴ İklim değişikliği kavramı yerine iklim değişikliği sonucu ortaya çıkan kriz ve afet durumlarını ifade eden "iklim afeti" veya "iklim krizi" kavramlarının kullanılması önerilmektedir (Algan, N. 2023). Ancak bu çalışma, uluslararası ve ulusal politika belgeleri odağında hazırlandığından, çalışmada belgelerde geçtiği şekilde "iklim değişikliği" kavramının kullanımı tercih edilmiştir.

Amaçları (SKA), BM İklim Eylem Planı 2020-2030 “Türkiye’nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011–2023), Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Stratejik Planı (2019–2023) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Stratejik Plan Hazırlık Programı (2022–2023)” belgeleri karşılaştırılarak incelenmiştir.

Çalışma kapsamının sınırlılıkları göz önüne alınarak bu çalışmada daha geniş bir perspektifte hazırlanan ve 2030 vizyonunu temel amaçlarla tüm ülkelere sunan: Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) belgesi ile çalışmanın ana odağı iklim stratejilerine odaklanan, BM İklim Eylem Planı 2020-2030 uluslararası politika belgesi olarak seçilmiştir. Her iki belgenin BM tarafından oluşturulması önemlidir.

Türkiye’de iklim politikaları 2021 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın isminin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirilmesi ile yeni bir ivme kazanmıştır. Bu nedenle, Çalışma kapsamına İklim politikalarının ana yürütücüsü olan bakanlığın 2019–2023 dönemi Stratejik Planı ve 2022–2023 dönemi Stratejik Plan Hazırlık Programı ile Türkiye’nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011–2023) belgeleri alınmıştır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde iklim değişikliği ve kent ilişkisi ele alınmaktadır. İkinci bölümde iklim değişikliğinin Türkiye’ye etkileri, üçüncü bölümde iklim politikalarını içeren uluslararası politika belgeleri ve dördüncü bölümde Türkiye’deki ulusal iklim politika belgeleri incelenmektedir. Beşinci bölümde ise iklim değişikliğinin kentlerle ilgili uluslararası ve ulusal belgeleri karşılaştırılarak analiz edilmiş ve Türkiye’deki kentlerin iklim değişikliği ile mücadelesi ve iklim dostu kent olma yolundaki çalışmaları ile geleceğe dair yol haritası ortaya konulmuştur.

İklim Değişikliği ve Kentler

Dünya nüfusunun %50’si kentlerde yaşamakta ve GSYİH’nın %60’ına 600 küresel kentin sahip olduğu da ifade edilmektedir. Kentler yaşayan insan nüfusunun giderek artacağı, buna göre de 2030 yılından sonra dünya nüfusunun %60’ının, 2050’de ise %68’inin kentlerde yaşayacağı öngörülmektedir. Kentte yaşayan insan sayısının bu derecede artması, kentleri birçok sorunla karşı karşıya bırakacaktır. Bu nedenle iklim değişikliği gibi küresel bir sorunun çözümünde ve stratejilerin etkin şekilde uygulanmasında bu konuyla ilgili yayımlanan belgelerde kentler ideal alanlar olarak gösterilmektedir. Bununla birlikte yapılan araştırmalar kentlerin küresel çapta doğal kaynak tüketiminde %75 oranında, karbondioksit salınımından ise %70 oranında sorumlu olduğu verileri kentleri iklim değişikliği ile mücadelenin merkezine koymaktadır. Bu bağlamda da iklim değişikliği ile mücadelede yerel düzeyde yer alan kentlerin

başlanması oldukça elzemdir. 1970’li yıllardan itibaren kentlerin iklim değişikliği etkileri ile mücadele politikaları geliştirilmeye başlanmıştır. Bu yıllarda sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya çıktığı ve kavramın kentler üzerinden tartışıldığı bilinmektedir. Bu dönemde özellikle kentlere yönelik olarak eko-kent planlaması yapılmıştır. 1980’lerde sürdürülebilir kalkınma kavramı gündeme gelmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı ve iklim dostu kentler çok yakın ilişki içerisindedir. Sürdürülebilirlik kavramı, doğanın korunması, doğal kaynakların gelecek nesillere aktarılması, doğayla uyumlu olunmasını içermektedir. İklim dostu kentler de doğanın ve çevrenin korunması, kaynakların sürdürülebilir olması, yine doğayla uyumlu olması açısından iki kavram da aynı amaca yöneliktir (Tüzgen ve Yücel Işıldar, 2018, s.126).

İklim dostu kentin genel bir tanımı bulunmamakla birlikte, kavram özellikleri ve kriterleri ile açıklanmaktadır. Bu kapsamda iklim dostu şehirlerin performans göstergeleri üzerinden tanım yapmak gerekirse; “toplumların sürdürülebilirliğini sağlamak, doğal kaynakların akılcı kullanımı, enerji verimliliği, akılcı atık yönetimi gibi olmakla birlikte, tanıma ve şehrin özelliğine göre de değişmektedir” (Tüzgen ve Yücel Işıldar, 2018, s.126).

Birleşmiş Milletler, insan faaliyetlerinin iklim değişikliği üzerinde etkilerinin olduğunu ifade etmektedir. BM’ye göre insanların hareketlerinin ve faaliyetlerinin hızlı şekilde artmasıyla sera gazı emisyonlarında artış, atmosfer kompozisyonunda da değişiklikler görülmüştür. Dolayısıyla iklim değişikliğinin sebeplerinde de Sanayi Devrimi öncesine göre değişimler yaşanmıştır. Sanayi Devrimi’nden önce iklim değişikliğinin doğal süreçlerden kaynaklı olduğu düşünülürken; sonrasında ise insan faaliyetleri olarak belirtilmektedir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü [MGM], 2021). İnsan kendini doğadan üstün görerek doğayla kendi arasında ekonominin de başrolde olduğu bir mücadeleye girmiştir. Bu nedenle günümüzde meydana gelen çevresel sorunlar doğaya geri dönülemez şekilde zarar vermektedir. Son dönemde iklim değişikliği etkileri ve sonuçları ile tüm dünyada ciddi bir sorun olarak varlık göstermektedir. Bunun nedeni iklim değişikliğinin sadece çevre sorunu olarak değil insan yaşamının sürdürülebilir olmasındaki önemi olarak da görülmesidir. Tüm bunlar iklim değişikliğinin önemli ve küresel bir sorun olduğunu bizlere göstermektedir.

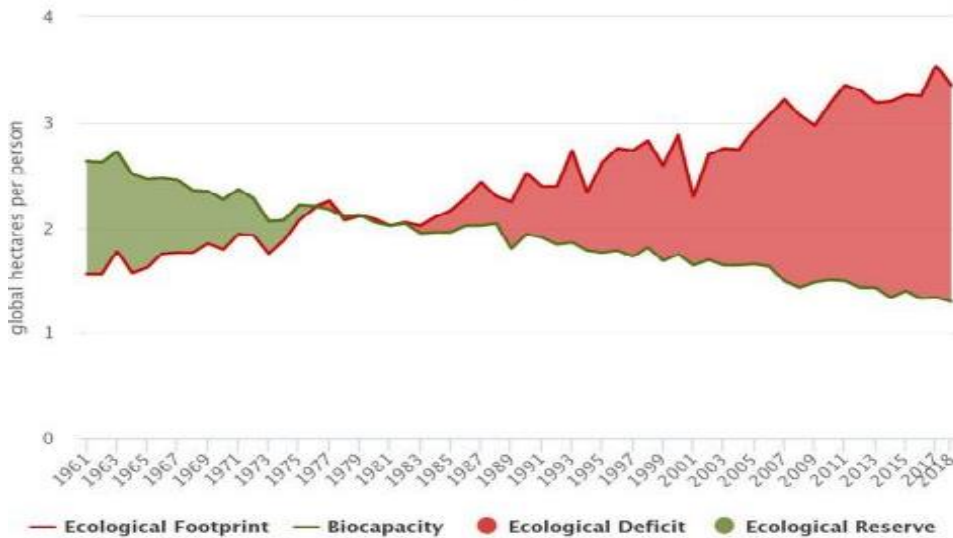
İklim değişikliği gibi küresel bir sorunun çözümüne yönelik çalışmaların ve politikaların yerelden başlamasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu noktada insan nüfusunun yoğun şekilde yaşadığı kentler ön plana çıkmaktadır. Yerel düzeyde iklim değişikliği için çözümler üretilmesinde ve yerel politikalar oluşturulmasında yerel müşterek ihtiyaçları en iyi bilen, ihtiyaçlara yönelik en hızlı ve etkin çözümü üretebilen, halka en yakın birimler yerel yönetimlerdir (Bayraktar Küçük ve Çetintürk, 2022, s. 75). İklim değişikliğine

yönelik sorunların çözümü, nüfusun büyük çoğunluğunu barındıran kentlerde görülmektedir. Bu anlamda iklim değişikliğini etkileyen ve iklim değişikliğinden etkilenen kentlerin küresel sorunun çözümü için yerel politikalar oluşturarak bu politikaları uygulamaya geçirmesi oldukça elzemdir. Tüm ifade edilenler kapsamında kentlerin iklim değişikliği ile mücadelesinde merkezi yönetim ve yerel yönetimin iş birliği içerisinde birlikte çalışması ve çözüm üretmesi de gerekmektedir.

İklim Değişikliği ve Türkiye

İklim değişikliğini etkileyen faktörler arasında nüfus, kentleşme ve sanayileşme oranları yer almaktadır. Bu bağlamda sayılan bu faktörlerin oranlarının artması sera gazı salınımını da artırmaktadır. Dünyadaki ülkelerin sera gazı salınımları ve sera gazının artışına neden olma oranları birbirinden farklılık göstermektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2020 yılındaki haber bültenine göre en çok sera gazı salınımı yapan ülkeler 2016 yılında Çin (%25,8) ve ABD (%12,8) bildirilmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2020). Dünya Kaynakları Enstitüsü (World Resources Institute) verilerine göre ise Türkiye 10. sırada yer almaktadır. 2018 yılı Global Footprint Network (GFN) verileri kapsamında Türkiye'nin kişi başına düşen ekolojik ayak izi 3.4 gha (Global hectare)'dır. Bu noktada Türkiye'nin 2018 yılı verileri doğrultusunda 2.1 biyolojik kapasite açığı olduğu görülmektedir.

TÜİK (2021), toplam sera gazı emisyonunun önceki yıllara göre %7,7 artarak 564,4 milyon ton (Mt) CO₂ eşdeğeri (eşd.) olarak bildirilmiştir. Buna göre, kişi başı toplam sera gazı emisyonu 1990 yılında 4 ton CO₂ eşd., 2020 yılında 6,3 ton CO₂ eşd. ve 2021 yılında 6,7 ton CO₂ eşd. olarak hesaplanmıştır. Grafik 1'de Türkiye için Ekolojik ayak izi ve biyokapasite değerleri görülmektedir.

Şekil 1. Ekolojik ayak izi ve biyokapasite (kişi başı gha) (Türkiye)

Şekil 1’de görüldüğü gibi Türkiye’nin 1970’li yılların sonu ve 1980’li yıllarda yenileme kapasitesi konusunda ortaya çıkardığı ekolojik ayak izinden daha aşağılara düşmeye başlamıştır. Bu bağlamda küresel iklim değişikliğine sebep olan ülkeler olarak en fazla zararı veren Çin ve ABD’ye göre Türkiye oldukça az zarar veren ülke olsa da Şekil 1 Türkiye’nin kendi içerisinde verdiği zararların faydadan fazla olduğunu göstermektedir. Türkiye’nin 2018 yılındaki biyolojik kapasitesi (yenileme kapasitesi ve ekolojik ayak izi arasındaki fark) 2.1 gha olmuştur (Kurşuncu, 2022, s. 7-8).

Avrupa Komisyonu tarafından 2022’de yayınlanan Dünya Ülkeleri CO2 Emisyonu Politika Belgesine göre 2020’de küresel fosil CO2 emisyonları, esas olarak COVID-19 salgını nedeniyle 2019 yılına kıyasla %5,3 azalmıştır. Bununla birlikte, 2021’de küresel emisyonlar neredeyse 2019’daki seviyeye geri dönmüştür. Böylece dünya pandemi öncesi CO2 emisyon seviyelerini görmüştür. 2021 yılında ise pandemi tedbirlerinin azalmasıyla beraber Çin, ABD, 27 AB ülkesi, Hindistan, Rusya ve Japonya dünyanın en büyük CO2 yayıcıları olmaya devam etmiştir. Tüm bu ülkeler küresel nüfusun %49,2’sini, küresel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’nın %62,4’ünü, küresel fosil yakıt tüketiminin %66,4’ünü ve küresel fosil CO2 emisyonlarının %67,8’ini oluşturmaktadırlar. Bu ülkeler 2021’de fosil CO2 emisyonlarını 2020’ye kıyasla arttırmıştır. En büyük artış göreceli olarak Hindistan (%10,5) ve Rusya (%8,1) göstermiştir. İçlerinde Türkiye’nin de bulunduğu yedi ülke (Çin, Hindistan, Rusya, İran, Suudi Arabistan, Brezilya ve Türkiye) 2021’de CO2 emisyonları 2019’a (pandemi öncesi) nazaran daha yüksek bulunmuştur. Bu ülkeler arasında Türkiye %7,9 ile en yüksek artışı göstermiştir (Crippa, 2022, s. 11).

Türkiye, Akdeniz Havzası’nda yer almaktadır. Akdeniz Havzası, küresel sıcaklık artışının 2°C’ye ulaşması beklenen bir bölgedir. Sıcaklığın bu derecede yükselmesiyle birçok doğa olayı beklenmekte ve bu durum da iklim değişikliğinin yaratacağı olumsuz etkilerle mücadele edebilmek için plan ve programlı olunması gerekmektedir. Akdeniz Havzası’nda sıcaklığın genel olarak artması sonucunda uluslararası raporlar kuraklığın geniş bölgelerde hissedileceğini göstermektedir. Türkiye’de ise yıllık ortalama sıcaklığın 2,5°-4°C artacağı, Ege ve Doğu Anadolu Bölgeleri’nde 4°C’yi, iç bölgelerinde ise bu artışın 5°C’yi bulacağı tahmin edilmektedir. Tüm bu ifade edilenler kapsamında uluslararası ve ulusal rapor ve çalışmalarda, Türkiye’nin yakın zamanda şu an ki durumuna göre sıcak ve kurak olacağı ve yağışlar konusunda da daha belirsiz bir iklim yapısının olacağı öngörülmektedir.

WWF Türkiye'nin hazırladığı "Türkiye'nin Yarınları Projesi Sonuç Raporu"na göre iklim değişikliğinin birçok olumsuz etkisi meydana gelecektir. Rapora göre iklim değişikliğinin başlıca etkilerinin şu şekilde olması beklenmektedir:

- Sıcaklık artışı 2030'lu yılların sonuna kadar sınırlı kalacak, bu dönemden sonra hızlı bir artış gözlenecektir.
- Mevsimsel ve bölgesel farklılıklar göstermekle beraber sıcaklık artışının kış mevsiminde 4°C, yazın ise 6°C civarına ulaşması beklenmektedir.
- Kış yağışlarında Türkiye'nin genelinde azalma görülürken bir tek Kuzey Anadolu'nun doğu yarısında yağışlarda artış görülecektir.

Tüm bunlar değerlendirildiğinde; "beklenmedik hava olayları, sıcak hava dalgaları ve orman yangınları sayısı ile etkilerinde artma, kuraklık ve dolayısıyla kuraklığın sonucu olarak tarımsal zarar, biyolojik çeşitlilikte azalma, turizm sektörünün sekteye uğraması" vb. sonuçlar beklenmektedir (Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye, 2023).

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)'nin Türkiye için yayımlanan son raporunu değerlendiren Şen (2013), iklim değişikliğinin Türkiye için tarihsel gelişimini ve geleceğe dair senaryoları ele almıştır. Bu senaryolar şu şekildedir:

- Son 42 yıllık dönemde sıcaklıklar Türkiye'de her yerde artmaktadır. Yaz sıcaklıkları diğer mevsimlere göre daha fazla artmaktadır. Sıcak dönem genişlemektedir.
- Aynı dönemde yağışlarda çok fazla değişim yoktur. Sadece ülkenin kuzeydoğu kesiminde bir miktar artış söz konusudur.
- Son 50-60 yıllık dönemde dağ buzullarında yılda yaklaşık 10 metrelik geri çekilme gözlenmiştir.
- Son 40 yıllık dönemde karla beslenen nehirlerde tepe akımları bir hafta mertebesinde erkene kaymıştır.
- Türkiye'yi çevreleyen denizlerde deniz seviyesi yükselmektedir.
- Doğal afet sayıları sıcaklıklara benzer bir artış eğilimi göstermektedir (Şen, 2013, s. 20-21).

İklim değişikliğinin Türkiye'ye etkileri değerlendirildiğinde; yağış dengesinde bozukluk ve azalma, kuraklık, biyolojik çeşitliliğin azalması, su kaynaklarının azalması, tarım sektörünün zarar görmesi ve turizmin olumsuz etkilenecek bu sektörden elde edilen gelirlerin düşmesi sonuçların ortaya çıkması beklenmektedir.

İklim değişikliği ile mücadelede hazırlanan ilk belge Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında katılımcıların imzasına açılan ve 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi (BMİDÇS)" ile ortaya çıkmıştır. Türkiye sözleşmeye 2004 yılında taraf olmuştur. BMİDÇS 3. Taraflar Konferansı da Kyoto'da 1997 yılında gerçekleştirilmiş ve Kyoto Protokolü hazırlık aşamasının ardından 2005 yılında

yürürlüğe girmiş, Türkiye bu protokole 2009 yılında taraf olmuştur (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı [ÇŞİDB], 2022). Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadele noktasında 2007 yılında "Birinci Türkiye İklim Değişikliği Kongresi"nin düzenlediği ve bu kongrede iklim değişikliği ile mücadelenin devlet politikası olması tartışılmış ve sonucunda ise Türkiye'nin hedefleri belirlenmiştir. Bu hedefler şu şekildedir:

Sera gazı salınımının azaltılması için sanayi kuruluşlarının arıtma sistemi kullanmasının zorunluluk haline getirilmesi, otomotive dayalı olarak zararlı gaz salınımının azaltılmasına yönelik tedbirler alınması, fosil yakıtların kullanımının azaltılarak yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmesi ve yatırımların bu yönde gerçekleştirilmesidir.

ifade edilen bu hedeflerin 2023 yılında yasal düzenlemelerinin 2023 yılına kadar tamamlanması planlanmıştır (Akt., Kurşuncu, 2022, s. 11).

Türkiye'de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi 2010-2023 ve Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023 oluşturmuştur. Bakanlık tarafından bu belgelerin ve eylem planlarının oluşturulması iklim değişikliğine yönelik politika oluşturulması noktasında hedeflerin ve planların belirlenmesi açısından oldukça önemlidir. Türkiye'de iklim değişikliği ile mücadele noktasındaki bir diğer önemli adım ise "29 Ekim 2021 tarihli 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın isminin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı" olarak değiştirilmesidir. Bununla birlikte aynı kararnamede görevi iklim değişikliğinin yol açacağı etkilerle mücadele etmek olan İklim Değişikliği Başkanlığı'nın bakanlığa bağlı olarak kurulmasıdır (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın Tarihçesi [ÇŞİDB], 2022). Bakanlığın isminin değiştirilerek İklim Değişikliği'nin eklenmesi fiili mücadele olmasa da konunun önemsendiğini göstermektedir. Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadelesinde yol haritası oluşturmasını sağlayan ve 2022 yılında düzenlenen İklim Şurası'nda alınan kararlar önem taşımaktadır. İklim Şurası'nda 2053 yılına sıfır emisyon amacı ile İklim Uyumlu Şehirler, İklim Dostu Tarım, Kuraklık Eylem Planı, Çevreci ve Temiz Ulaşım Ağı, Yeşil Enerji, Yeşil Ekonomi ve İklim Eğitimi başlıkları altında 217 tane karar alınmıştır (İklim şurasında alınan önemli kararlar, 2022). Şurada alınan kararlar yapılması gerekenlere odaklanması noktasında önem taşımaktadır. Bu bağlamda komisyonların alanları ile ilgili yapılabilecekler listesi oluşturulmuş, kararların nasıl uygulanacağı belirlenmiş ve denetimle ilgili konular netleştirilmiştir (Kurşunlu, 2022, s. 12).

Türkiye'nin Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler tarafından finanse edilen, ilgili bakanlığın yürütücülüğünü yaptığı ve AB uyum stratejisi çerçevesinde Türkiye'nin iklim

değişikliği ile mücadele konusunda projeleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: İklim Değişikliği Alanında Ortak Çabaların Desteklenmesi Projesi ve İklim Değişikliğine Uyum Konusunda Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi için Eğitim Projesi'dir (İklimi duy, 2021). F-Gazları Konusunda Kapasite Oluşturma ve Aktarım için Kapasite Geliştirme Teknik Yardım Projesi (IPA-I Projesi)' de 2017-2020 yılları arasında uygulanmış olan diğer bir projedir ve projenin amacı insanların neden olmasıyla ortaya çıkan sera gazı salınımını azaltarak AB düzenlemelerine uyum sağlamak ve F-gazlara yönelik kapasitenin artırılmasıdır (F-gazlar konusunda kapasite oluşturma ve aktarım için kapasite geliştirme teknik destek projesi, 2022). Sera gazı salınımını azaltmak için hazırlanan Düşük Karbonlu Kalkınma İçin Çözümsel Tabanlı Strateji ve Eylem Geliştirilmesi Teknik Yardım Projesi'dir.

İfade edilenler ve Türkiye'nin uygulamaya geçirdiği projeler kapsamında iklim değişikliği ile mücadele edildiği görülmektedir. Bunlarla birlikte su arıtma, sıfır atık, atık yönetimi, yeşil alanların artırılarak hava kalitesinin iyileştirilmesi, ozon tabakasına zarar vermeyen maddelerin kullanılması vb. birçok çalışma ve proje hayata geçirilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye için yakın ve uzak gelecekte birçok sorunun ortaya çıkacağı öngörülmektedir. Bu noktada Türkiye için geleceğe yönelik ortaya konulan senaryolar şu şekildedir:

- Sıcaklıklar her mevsim yükselecek, ancak artış miktarı yaz mevsiminde daha fazla olacaktır.
- Yağışlar güney kesimlerinde azalacak, Kuzey'de artacaktır.
- Rüzgâr kuzeydoğu kesimlerinde artacak, Doğu'da azalacaktır.
- Güneş enerjisi ülke genelinde artacaktır.
- Deniz seviyesi yükselmesi nehir deltalarının (Çarşamba, Bafra, Çukurova gibi) ve kıyı kentlerinin düşük kotlu alanlarını etkileyecektir.
- İklimdeki değişimler Türkiye'de su stresi çeken alanları artıracaktır.
- Doğu Karadeniz bölgesinde heyelan riski artacaktır.
- Kuraklık ve sıcak hava dalgalarının şiddeti ve süreleri artacaktır (Şen, 2013, s. 20-21).

Türkiye'nin iklim değişikliği ile ilgili gelecek senaryolarından da görüldüğü gibi rüzgâr potansiyelinin, güneş enerjisinde, yağış miktarı ve heyelan tehlikesinde, çığ riski, kuraklık, sıcak hava dalgasında ciddi değişikliklerin ortaya çıkması beklenmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin politika belgelerinde iklim değişikliğine yönelik önemli adımlar atması gerekmektedir. Türkiye'nin hem yasal düzenlemelerde hem de uygulama noktasında gerekenleri acil şekilde yerine getirmesi oldukça elzemdir.

İklim Politika Belgeleri

Karar alıcıların üstesinden gelmeleri gereken temel sorun, iklim değişikliğinin etkilerini iyi analiz ederek ileriye yönelik projeksiyonları ve politikaları ortaya koymaktır. Politikaların çıktıları da göz önüne alınmalı, stratejiler ve politikalar en uygun şekilde uygulanmalıdır. İklim

değişikliğine karşı alınabilecek önlemlerde iki temel strateji öne çıkmaktadır: birincisi çıktılarının olumsuz etkilerinin, diğeri ise sera gazı emisyonlarının azaltımıdır. Her iki amacın da politika çıktılarının uyum sağlaması hedeflenmelidir. Bunun için ülkelere yol haritası olabilecek uluslararası politika belgeleri yayınlanırken aynı zamanda ülkeler de yayınladıkları ulusal strateji belgeleri ile iklim krizi ile mücadele yol haritalarını belirlemektedirler.

Çalışmanın bu bölümünde uluslararası politika belgelerinden Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ve BM İklim Eylem Planı 2020-2030 ele alınacaktır. Her iki belge de Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanmış, 2030 vizyonu üye ülkelerin bilgisine sunulmuştur.

Bu çalışmada daha geniş bir perspektifte hazırlanan ve 2030 vizyonunu temel amaçlarla tüm ülkelere sunan: Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) belgesi ile çalışmanın ana odağı iklim stratejilerine odaklanan, BM İklim Eylem Planı 2020-2030 uluslararası politika belgesi olarak seçilmiştir.

Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)

Birleşmiş Milletler tüm dünya ülkelerinin gündemine alacakları Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) politika belgesini yayınlamıştır. 2015 yılında yayınlanan belgede farklı başlıklarla 17 temel amaç ve bunların 169 alt hedefi yer almaktadır. 13. Amaç “İklim Eylemi” başlığını taşımaktadır. Şekil 2, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını göstermektedir:

Şekil 2. Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)⁵

⁵ United Nations, UN (2015). Sustainable Development Goals (SDGs).

Çalışma kapsamında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından 13. Amaç olan İklim Eylemi incelenmiştir. İklim Eylemi, iklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek mottosuyla hazırlanmıştır. Şekil 3’de İklim Eylemi’ni ifade eden tasarım gösterilmektedir.

Şekil 3. İklim Eylemi⁶

İklim Eyleminde üye ülkeler için aşağıdaki öneriler sıralanmıştır:

- a) İklim değişikliği etkileri ile ilgili karşılaşılan sorunlar ve doğal afetlere karşı tüm ülkelerde dirençliliğin ve uyum yeteneğinin sağlanması.
- b) İklim değişikliğiyle ortaya çıkan sorunların çözümü için alınacak ulusal karar ve eylemlerin tüm politikalara, stratejilere ve planlara uyumunun gerçekleştirilmesi.
- c) İklim değişikliği sorunlarının ve olumsuz etkisinin azaltımı, iklim değişikliğine uyum ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi gibi konularda eğitim planları yapmak, farkındalık oluşturmak ve böylece insani ve kurumsal kapasite geliştirmek.

Ayrıca, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nde yer aldığı üzere gelişmiş ülkelerin kriz ve afet sonrası olumsuzlukları azaltım çabalarının gerçekleşmesi, uygulamada şeffaflık gözetilmesi ve gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarının giderilmesi yönünde (2020’ye kadar)⁷ yıllık 100 milyar doların aktarılması taahhüdünün uygulanması yer almaktadır.

Burada geçen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (United Nations Framework Convention on Climate Change) hakkında kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır. Sözleşme, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan küresel ısınmaya yönelik uluslararası ilk çevre sözleşmesi olarak kabul edilmektedir. Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1992 yılında imzaya açılmıştır. Türkiye sözleşmeye 2004 yılında katılmıştır. Taraf ülkeler sera gazı emisyonlarını azaltmaya, çevreyi korumaya ve bu bağlamda gerçekleştirilecek tüm

⁶ United Nations, UN (2015). UN 2030 Agenda for Sustainable Development

⁷ Belge 2015 yılında yayınlanmıştır. Bu taahhüt 2020 yılına kadar öngörülmüştür.

araştırmalar ve geliştirilen teknolojiler üzerinde iş birliği yapmaya teşvik etmektedir. Genel ilkeler, eylem stratejileri ve ülkelerin yükümlülüklerini içeren sözleşmenin iki uygulama aracı bulunmaktadır: 1997 yılında imzalanan Kyoto Protokolü ve 2020 yılı sonrası Paris Anlaşması (Dışişleri Bakanlığı [DB], 2023).

Belgede, Yeşil İklim Fonu ile ilgili öneriler de yer almaktadır. Fonun en kısa sürede faaliyete geçirilmesi, kadınlara, gençlere ve dezavantajlı gruplara yönelik çözüm önerileri ve desteklerin sağlanması yer almaktadır. Ayrıca, iklim değişikliğine yönelik olarak etkili bir planlamanın yapılması ve yönetim kapasitesinin artırılması, ülkelerin girişimlerinin ve programların desteklenmesi amaçlanmıştır.

Birleşmiş Milletler İklim Eylem Planı (2020-2030)

Birleşmiş Milletler, 2030 yılı hedeflerinde sera gazı emisyonlarında % 45'lik bir azalma sağlamak ve elektriğin % 80'ini yenilenebilir enerjiden sağlamak için operasyonlarını dönüştürmeyi amaçlayan yeni bir 10 yıllık İklim Eylem Planı'nı kabul etmiştir. Plan, bu hedeflere ulaşmak için iki ana müdahale türünü özetlemektedir:

- a) Yoğunlaştırma Modeli: Tüketimi azaltmaya, enerji verimliliğini artırmaya, mümkün olduğunca mevcut yenilenebilir kaynaklara bağlanmaya ve yenilenebilir enerjinin kendi kendine üretimine doğru sınırlı bir geçişe odaklanan mevcut çabaların hızlandırılmasını içermektedir.
- b) İnovasyon Modeli: Yeni teknolojiyi büyütme ve henüz geliştirilme aşamasında olan tesislerden yenilenebilir enerji satın almak dahil olmak üzere, dış paydaşların katılımını gerektirecek yenilikçi ve karmaşık çözümler yoluyla dönüştürücü değişimi içermektedir. Sürekli iletişim ve erişim, hem "yoğunlaştırma" hem de "inovasyon" modeli çalışmalarını destekleyecektir. Belli başlı hedefler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1.
*Yoğunlaştırma ve İnovasyon Modelleri Hedefleri*⁸

Sıra	Başlık	Hedef
1	Karbon emisyonları	2025 yılına kadar %25 ve 2030 yılına kadar %45 oranında mutlak ve kişi başına azalma.
2	Elektrik tüketimi	Kişi başına 2025 yılına kadar %20 ve 2030 yılına kadar %35 oranında azalma.
3	Yenilenebilir enerji	Tüketilen elektriğin 2025 yılına kadar %40'ı ve 2030 yılına kadar %80'i oranında yenilenebilir olması
4	Hava Yolculuğu	2025 yılına kadar %10 ve 2030 yılına kadar %15 kişi başına emisyon azaltımı.
5	Etkinlikler	Etkinliklerin belirlenmiş sürdürülebilirlik standartlarını karşılaması

⁸ (UN, 2019, s.2).

6	İklim tarafsızlığı	2019'dan itibaren, karbon emisyonlarının %100'ü, sertifikalı karbon kredileri aracılığıyla her yıl dengelenmesi
7	Operasyonel verimlilikler	Plan uygulamasından elde edilen uzun vadeli ekonomik faydalar.
8	Sürdürülebilir Kalkınma	İklim dostu altyapı ve diğer sürdürülebilir kalkınma faydalarında gösterilen artış.

BM İklim Eylem Planı'nda yer alan hedefler sekiz başlıkta belirlenmiş ve yıllara bölünerek belirli bir program dâhilinde açıklanmıştır. Tüm hedeflerin 2030 yılına kadar erişilmesi planlanmaktadır. İklim krizi ile mücadelede temel olarak kabul edilen uluslararası politika belgeleri doğrultusunda Türkiye, İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011–2023), Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Stratejik Planı (2019–2023) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Stratejik Plan Hazırlık Programı (2022–2023) ulusal belgeleri hazırlamıştır.

Türkiye'de iklim politikaları 2021 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın isminin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirilmesi ile yeni bir ivme kazanmıştır. Çalışma kapsamına İklim politikalarının ana yürütücüsü olan bakanlığın Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011–2023), 2019–2023 dönemi Stratejik Planı ve 2022–2023 dönemi Stratejik Plan Hazırlık Programı ile belgeleri alınmıştır.

İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011–2023)

Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı, beş önemli odak alandan oluşmaktadır. Bu alanlar: su kaynakları yönetimi, tarım ve gıda güvencesi, ekosistem hizmetleri- biyolojik çeşitlilik ve ormancılık, doğal afet risk yönetimi ve insan sağlığıdır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 2019–2023 Dönemi Stratejik Planı

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2019-2023 dönemi stratejik planının stratejik amaçlar ve hedefler bölümünde iklim değişikliği ile ilgili bir hedef yer almaktadır. İlgili amaç ve hedef Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2.

ÇŞB 2019–2023 Dönemi Stratejik Planı İklim Değişikliği Amaç ve Hedefi

AMAÇ	HEDEF
Çevre ve kaynakları korumak, sürdürülebilir yönetimi sağlamak, iklim değişikliğiyle mücadele etmek, ülkenin uyum kapasitesini arttırmak.	İklim değişikliği ile mücadele edilecek, çevre altyapı ve teknik destek projeleri gerçekleştirilecektir.

2019-2023 stratejik planında iklim değişikliği (krizi) ile mücadele edilmesi, çevre altyapı ve teknik destek projelerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Amaç, çevre ve doğal kaynakların korunması, sürdürülebilirlik ve uyum kapasitesinin artırılmasıdır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 2022–2023 Dönemi Stratejik Planı

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2022-2023 dönemi stratejik planının stratejik amaçlar ve hedefler bölümünde iklim değişikliği ile ilgili dört amaç etrafında 14 hedef yer almaktadır. İlgili amaç ve hedefler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3.

ÇŞB 2022–2023 Dönemi Stratejik Planı İklim Değişikliği Amaç ve Hedefleri

AMAÇLAR	HEDEFLER
Çevre ve doğal kaynakları korumak, iklim değişikliği, çölleşme ve erozyonla mücadele etmek	Mücadele kapasitesi arttırılacak, sürdürülebilir arazi yönetim modeli geliştirilecektir. Korunan alan sayıları arttırılacak, doğal sit alanları ekolojik temelli bilimsel esaslar çerçevesinde yeniden değerlendirilecektir. Doğal sit alanları ile Özel Çevre Koruma Bölgelerindeki korunan alanların gelecek nesillere aktarılması sağlanacaktır.
Yeşil kalkınmanın sağlanması için, yatırım ve faaliyetlerin çevre ile uyumunu ve gelişmesini desteklemek.	Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) süreçlerinin etkin uygulanmasını sağlamak, rehberlik faaliyetlerini yürütmek. İzin ve lisans uygulamaları güçlendirilecek, yetkilendirilecek kuruluşların etkinliği arttırılacak, çevre dostu ürün ve hizmetler yaygınlaştırılacaktır. Yeşil alan üreten, sürdürülebilir tarım yapan ve temiz enerji yatırımı planlayan vatandaşlar desteklenecektir.
Afetlere dirençli, çevre ve iklim dostu, tarihi koruyan, yatay mimariyi esas alan kimlikli şehirlere kavuşmak.	Millet Bahçeleri yaygınlaştırılacak, yatay mimariyle mahalle kavramını öne çıkaran mekânsal planlama ve kentsel tasarım çalışmaları yürütülecektir. Mekânsal planlama sistemi katılım ve denetim süreçlerini içerecek şekilde geliştirilecek mekânsal kalitenin değişim ve gelişimi izlenecek, yerel yönetimlere destek ve rehberlik hizmeti sunulacaktır. Afet riski taşıyan alanlarda yerinde dönüşüm ilkesiyle, kentin kendi dokusuna özgü dönüşüm stratejileriyle, mevcut sosyal yapıyı dikkate alan, tarihi merkezlerin yenilenmesini ve sanayi alanlarının dönüşümünü de içeren kentsel dönüşüm çalışmaları hızlandırılacaktır.

Çevre ve iklime duyarlı yeşil binaları yaygınlaştırmak, güvenli yapılaşmayı sağlamak.

Binaların enerji kimlik belgesi alması sağlanacak, enerji verimliliği ile su tasarrufu artırılabilecektir.

Yapı müteahhitleri ve şantiye şefleri ile plan müellifleri kayıt altına alınacak, kaliteli ve güvenli yapılaşmanın ilke ve esasları belirlenecek, etkin ve izlenebilir piyasa gözetim denetim hizmetleri sunulacaktır.

Yapı denetimi uygulamaları etkin ve izlenebilir hale getirilecek, kamu yapılarının etüt- proje, yapım ve denetim süreçlerinde hizmet kalitesi artırılacaktır.

Yöresel mimari projeleri tamamlanacak ve İskân Kanunu kapsamında iskân talepleri karşılanacaktır.

İnşaat, mekanik ve elektrik tesisatı birim fiyatlarında yer alacak olan iş kalemleri için karbon salınımı az, enerji verimliliği yüksek, insan ve çevreye zarar vermeyen yeşil yapı malzemelerinin kullanılması ile ilgili birim fiyat çalışmaları yapılacaktır.

2022–2023 dönemi stratejik planı 14 hedef içermektedir. Çevre ve doğal kaynakların korunması, erozyonla mücadele edebilmek için kapasitenin artırılması, sürdürülebilir arazi yönetim modelinin geliştirilmesi, ekoloji bilimi çerçevesinde doğal sit alanlarının değerlendirilmesi önerilmiştir. Yeşil kalkınmanın sağlanması, yatırım ve faaliyetlerin çevre ile uyumu, yatırım ortamının gelişmesi amaçlanarak Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) süreçlerinin etkin uygulanması, kapasite geliştirme ve rehberlik faaliyetleri, çevre izin ve lisans uygulamalarının güçlendirilmesi, çevre dostu ürün ve hizmetler yaygınlaştırılacaktır.

Afetlere dirençli, çevre, iklim ve tarih dostu, yatay mimariyi esas alan kimlikli şehirler hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşmak için mekânsal planlamanın katılımcılık esaslarına göre yönetimi ve denetimi, yatay mimari ve mahalle kavramının öne çıkması, Millet Bahçelerinin yaygınlaştırılması, özellikle afet riski taşıyan alanlarda kentsel dönüşüm çalışmalarının hızlandırılması önerilmektedir.

Çevre ve iklime duyarlı yeşil binaları yaygınlaştırılması, kaliteli ve güvenli yapılaşma için binaların enerji kimlik belgesi alınması, müteahhit ve şantiye şeflerinin kayıt altına alınması, yapı malzemelerinin ve yapıların etkin denetimi, kamu binalarının etüt- proje, yapım ve denetim süreçlerinin titizlikle takibi, yöresel mimari tip projelerin planlanması ve çevreyle dost yapı malzemelerinin kullanımı esas alınmıştır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Çalışma kapsamında Türkiye'nin iklim değişikliğinin neden olduğu iklim krizi ile mücadelesinin bu çalışmada incelenen belgeler üzerinden değerlendirildiğinde; Türkiye'nin iklim kriziyle mücadelede önemli ilke ve esaslar belirlediği ve bunları politika belgelerine

yansıttığı görülmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın isminin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirilmesi Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadelede somut çabalara ulaşmak istediğinin göstergesidir. Bu değişim uluslararası taraf olunan politika belgelerindeki amaçlara uyumda önemli bir kırılma noktası olmuştur.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden 13. hedef olan İklim Eylemi bağlamında Türkiye ulusal politika belgeleri değerlendirildiğinde, bu eylemi yasal mevzuatında uygulamaya koyduğu ve belirlediği çalışmalarla mücadele konusunda faaliyete geçtiği görülmektedir. BM 2030 hedefleri kapsamında ise ticari hava yolculuğu ve iklim tarafsızlığı konularının dışında da diğer hedefleri gerçekleştirmek üzere düzenlemeler yapıldığı ve bunların stratejik planlarda belirtildiği ifade edilebilir. Uluslararası iklim politika belgeleri amaç ve hedeflerinin ulusal iklim politika belgelerindeki karşılıkları Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4.

Uluslararası ve Ulusal İklim Politika Belgeleri Amaç ve Hedefleri

Birleşmiş Milletler İklim Eylem Planı (2020-2030)	Uluslararası İklim Politika Belgeleri	Ulusal İklim Politika Belgeleri
	Dirençliliğin ve uyum kapasitesinin tüm ülkelerde güçlendirilmesi.	İklim değişikliği sonuçları olarak afetlere dirençlilik ve risk azaltımı çalışmaları ve müdahalenin güçlendirilmesi
	Alınacak önlemlerin tüm ülkelerin politika belgelerine hale getirilmesi.	Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011–2023) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2019–2023 dönemi Stratejik Planı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 2022–2023 dönemi Stratejik Planı
	İklim krizi risk azaltımı kapsayan tüm konularda eğitim ve farkındalık başta olmak üzere toplumsal ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi.	Uluslararası kapsamda önerilen benzer çalışmalar su kaynaklarının yönetiminde ele alınmış, toplum sağlığı üzerinde etkilerinin ve risklerin belirlenmesi, mücadele kapasitesinin geliştirilmesi, doğa dostu yapı malzemelerinin kullanılması Hava kalitesi çalışmaları kapsamında ise emisyon azaltım çalışmaları, ulaşımda çevre dostu modeller, sanayide yeşil dönüşüm.
	Gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçları için Yeşil İklim Fonu'nun sermayelendirmesi	-
	Kadın ve gençler başta olmak üzere dezavantajlı gruplar üzerinde etk araştırması, planlama ve yönetim çalışmalarının güçlendirilmesi	-
Gündem 2030: BM Sürdürülebilir	Karbon Emisyonları	Karbon salınımı ve enerji verimliliği ön plana alınarak yapı malzemelerinin insan ve çevreye zarar vermeyen seçeneklerle kullanılması.

Kalkınma Amaçları (SKA)	Hava kalitesi çalışmaları kapsamında ise emisyon azaltım çalışmaları, ulaşımda çevre dostu modeller, sanayide yeşil dönüşüm.
Elektrik Tüketimi	Binaların enerji kimlik belgesi alması ile enerji verimliliğinin hedeflenmesi.
Yenilenebilir Enerji	Yenilenebilir enerji kaynaklarının dirençliliği kapsamında ekosistem hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin planlanması
Ticari Hava Yolculuğu	-
Etkinlikler	Dönüşüm ve tasarruf odaklı döngüsel ekonomi modeli, sıfır atık ve çevresel altyapı projeler, teknik destekleri katı atık ve atık su arıtma hizmetleri.
İklim tarafsızlığı	-
Operasyonel verimlilik	Altyapıya yönelik projeler ve teknik desteğin sağlanması
Sürdürülebilir kalkınmanın ortak faydaları	Çevre ve doğal kaynakları korumak, çevrenin sürdürülebilir yönetimini sağlamak, ülkenin uyum kapasitesini arttırmak

Türkiye iklim krizi ile mücadele politika belgelerinde uluslararası sözleşme ve eylem planları ile uyumlu stratejiler geliştirmiştir. Hava taşımacılığı, iklim tarafsızlığı, yeşil iklim fonu ile dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalarda başlıklara rastlanmamış olsa da diğer eylemlerde bu başlıkları kapsayan hedefler bulunmaktadır. İnsan sağlığı üzerinde risklerin belirlenmesi, toplumsal etkilerinin azaltımı, doğaya zarar vermeyecek yeşil yapı malzemelerinin yaygınlaştırılması, hava kirliliğinin önüne geçilmesi amacıyla emisyon azaltım çalışmaları, ulaşımda çevre dostu çözümler, sanayide yeşil dönüşüm bunlardan bir kaçıdır.

Çalışmanın hazırlandığı dönemde Türkiye büyük bir yıkıma neden olan 6 Şubat 2023 tarihinde 9 saat arayla gerçekleşen Kahramanmaraş – Gaziantep merkezli bir dizi depremler ile karşılaşmıştır. “Asrın Afeti”, “Anadolu Depremleri” olarak da ifade edilen bu depremler, toplamda 11 ilde yapı stoklarının büyük oranda yıkımına neden olmuş ve etkisi çevre ülkelerden de hissedilmiştir. Akabinde, 15 Mart 2023 tarihinde Şanlıurfa, Adıyaman ve Malatya'da sel afeti meydana gelmiştir. Ölüme de neden olan selde birçok yol, köprü, kavşak ve dere yataklarında inşa edilen yapılar selden etkilenmiştir.

Bu çalışmanın ana odağı afet yönetimi ve politikaları ile ilgili olmasa da iklim politika belgelerinde yer aldığı görülen inşaat, mekanik ve elektrik tesisatında karbon salınımı az, enerji verimliliği yüksek, insan ve çevreye zarar vermeyen çevre dostu inşaat malzemelerinin kullanılması, binaların enerji kimlik belgesi alması ile enerji verimliliğinin hedeflenmesi, afetlere direnci artırıcı ekosistem hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin planlanması, çevresel

altyapı ve teknik destek projelerine önem verilmesi gibi hedefler dikkat çekicidir. Çevre tüm ekosistemi ile yeryüzü ve yer altı elementleri, doğal ve doğal olmayan yapı taşları ile bir bütündür. Ülkemiz çeşitli politika ve strateji belgeleri, kanunları ve bütünleşik mevzuatları ile birbirini destekleyen hedefler ve kurallar ortaya koymuştur. Afetler sonrası karşılaşılan büyük yıkımlar tüm yasal ve yönetsel düzenlemelerin ve politika belgelerinin titizlikle hazırlansa da ne yazık ki uygulamada, denetim ve yönetimde birtakım aksaklıkların ve eksikliklerin olduğunu ortaya çıkarmıştır.

%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20taraf%C4%B1ndan%20iklim%20de%C4%9Fi%C5%9Fi%20kli%C4%9F.

Kurşuncu T. (2022). Çevre, şehircilik ve iklim değişikliği bakanlığının iklim değişikliği konusuna yönelik kamu politikaları. İ. Akbal ve F. Nalbant (Ed.), *Güncel araştırmalar çerçevesinde iklim değişikliği (nedenler, sonuçlar ve mücadele politikaları)* içinde (s.3-18). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2021). *2021 yılı iklim değerlendirmesi*. <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2021-iklim-raporu.pdf>.

Şanlı, B., Bayraktar, S., ve İncekara, B. (2017). Küresel iklim değişikliğinin etkileri ve bu etkileri önlemeye yönelik uluslararası girişimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 201-212.

Şen, Ö. L. (2013). IPCC'nin son raporu ışığında Türkiye'de iklim değişikliği, olası etkileri ve çözüm önerileri içinde iklim değişikliğinde son gelişmeler. M. Türkeş, Ö.L. Şen, L. Kurnaz ve Ü. Şahin (Ed.), *İklim Değişikliğinde Son Gelişmeler: IPCC 2013 Raporu* içinde (s. 19-23). İstanbul: İstanbul Politikalar Merkezi.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2012). *Türkiye'nin iklim değişikliği uyum stratejisi ve eylem planı (2011–2023)*, https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editedosya/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2019). *Çevre şehircilik ve iklim değişikliği bakanlığı stratejik planı (2019–2023)*, https://webdosya.csb.gov.tr/db/strateji/icerikler/csb_2019-2023-stratej-kplan-11-20191108155418.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021). *Çevre, şehircilik ve iklim değişikliği bakanlığı stratejik plan hazırlık programı (2022–2023)*, https://webdosya.csb.gov.tr/db/strateji/duyurular/sp_haz-rl-k_program--2022-2023-20211207140532.pdf

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2023). *BM iklim değişikliği çerçeve sözleşmesi*. <https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa>.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Sera gazı emisyon istatistikleri, 1990-2018*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2018-33624>.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). *Sera gazı emisyon istatistikleri, 1990-2021*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2021-49672>.
- Uncu, B. A. (2019), *İklim için kentler yerel yönetimlerde iklim eylem planı*. İstanbul: +350
- United Nations. (2015). *Member states adopted the 2030 agenda for sustainable development and its 17 sustainable development goals (SDGs)*.
<https://sdgs.un.org/goals>
- United Nations. (2019). *United nations secretariat climate action plan 2020-2030*.[https://pcrs.un.org/Lists/Resources/14-%20Environment/5-%20United%20Nations%20Secretariat%20Climate%20Action%20Plan%20\(UNSCAP\)/United%20Nations%20Secretariat%20Climate%20Action%20Plan.%20Final%20-%20September%202019.pdf](https://pcrs.un.org/Lists/Resources/14-%20Environment/5-%20United%20Nations%20Secretariat%20Climate%20Action%20Plan%20(UNSCAP)/United%20Nations%20Secretariat%20Climate%20Action%20Plan.%20Final%20-%20September%202019.pdf)
- Yücel I. A. ve Tüzgen, Y. (2018). İklim dostu şehirlerin baskın ekonomik faaliyet alanı ile etkileşimi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(4), 125-140.